

De arbeidsmarktpositie van
afgestudeerden van
het hoger beroepsonderwijs

HBO-Monitor 2006

G.W.M. Ramaekers

Researchcentrum voor Onderwijs en Arbeidsmarkt
Faculteit der Economische Wetenschappen en Bedrijfskunde
Universiteit Maastricht

Uitgave: Informatie en Communicatie HBO-raad

Den Haag, september 2007

Samenvatting

Eind 2006 is in het kader van de HBO-Monitor voor de zestiende achtereenvolgende keer een arbeidsmarktonderzoek gehouden onder afgestudeerde hbo'ers. Aangezien de enquête circa anderhalf jaar na het afstuderen plaatsvindt, heeft het onderzoek betrekking op hbo'ers die aan het begin staan van hun beroepsloopbaan. In de afgelopen enquête zijn in totaal circa 48.150 afgestudeerde hbo'ers van examenjaar 2004-2005 benaderd. De respons op de enquête bedroeg 43%.

Resultaten van het hbo op de arbeidsmarkt

Om zicht te krijgen op de resultaten van het hbo op de arbeidsmarkt kan worden gekeken naar twee aspecten, namelijk allocatie en extern rendement.

Waar komt men terecht? (allocatie)

Allocatie op de arbeidsmarkt betreft de ondersteuning bij de transitie van opleiding naar werk en de aansluiting van de opleiding op het gevonden werk. Om zicht te krijgen op de allocatie is gekeken naar vijf indicatoren, namelijk de tevredenheid over de studie- en beroepsvoorlichting, de formele aansluiting tussen opleiding en werk naar vereist opleidingsniveau, het oordeel van de afgestudeerden over de aansluiting tussen opleiding en werk, de mate waarin men in het werk de eigen capaciteiten kan benutten en de tevredenheid met de huidige functie. Bedacht moet worden dat de aansluiting tussen opleiding en werk deels afhankelijk is van de vraag op de arbeidsmarkt en daarmee slechts een gedeeltelijke indicatie geeft over de kwaliteit van een opleiding.

- De afgestudeerden geven gemiddeld een voldoende (rapportcijfer 6,1) voor de voorlichting die zij hebben gehad over de studie- en beroepsmogelijkheden.
- 82% (vorige meting 78%) van de betaald werkende afgestudeerden oefent een functie op hbo-niveau uit, en ruim driekwart van de betaald werkende afgestudeerden (77%; vorige meting eveneens 77%) vindt dat hun werk voldoende tot zelfs goed aansluit bij hun opleiding).
- Zo'n tweederde van de afgestudeerden geeft aan dat zij hun capaciteiten kunnen benutten in het werk (64%) en dat zij tevreden zijn met hun huidige functie (66%).

Wat levert het op? (extern rendement)

Om zicht te krijgen op de opbrengsten op de arbeidsmarkt voor de afgestudeerden, gemeten circa anderhalf jaar na het afstuderen, is gekeken naar het werkloosheidspercentage, de beloning en de carrièremogelijkheden van de functie. Opgemerkt zij dat deze opbrengsten grotendeels worden bepaald door factoren, vooral de conjuncturele ontwikkeling, die buiten de invloedssfeer van het onderwijs liggen. Van alle afgestudeerden die zich op de arbeidsmarkt aanbieden, is 4,1% werkloos (gemeten eind 2006). Dit is lager dan vorig meetjaar (eind 2005) toen de werkloosheid 4,6% bedroeg. De betaald werkenden verdienen gemiddeld € 13,90 bruto per uur (vorige meting € 13,20). Bijna de helft (47%; vorige meting 43%) van de betaald werkende afgestudeerden geeft aan dat hun functie (heel) veel carrièremogelijkheden biedt.

Kortom, vanwege de aantrekkende conjunctuur is de kans op werk verbeterd ten opzichte van de vorige meting. De gedaalde werkloosheid heeft zich ook vertaald in een betere aansluiting tussen opleiding en werk en een hogere beloning.

Het hbo als voorbereiding op de arbeidsmarkt

Om op een systematische wijze zicht te krijgen op het hbo als voorbereiding op de arbeidsmarkt kan worden gekeken naar een aantal aspecten die in de HBO-Monitor aan bod komen, waaronder het oordeel van de afgestudeerden over de kwaliteit van het docentenkorps (kwalificatie: input), hun oordeel over het studieprogramma (kwalificatie: proces) en hun oordeel over de voorbereiding op de arbeidsmarkt (kwalificatie: output).

Afgestudeerdenoordeel over docenten (kwalificatie: input)

Wat de kwaliteit van het docentenkorps betreft, is de afgestudeerden gevraagd om aan de hand van een rapportcijfer hun oordeel te geven over achtereenvolgens de praktijkkennis/-ervaring van de docenten, de beschikbaarheid van de docenten, de inhoudsdeskundigheid van de docenten en de didactische vaardigheden van de docenten. Van deze vier indicatoren voor de kwaliteit van het docentenkorps worden de praktijkkennis/-ervaring van docenten (gemiddeld rapportcijfer 7,1) en de inhoudsdeskundigheid van docenten (7,1) nog hoger gewaardeerd dan de didactische vaardigheden van docenten (6,8) en de beschikbaarheid van docenten (6,8).

Afgestudeerdenoordeel over studieprogramma (kwalificatie: proces)

Wat de criteria voor het studieprogramma van een hbo-opleiding betreft, is aan de afgestudeerden gevraagd om aan de hand van een rapportcijfer hun oordeel te geven over achtereenvolgens de inbedding in de beroepspraktijk, de aansluiting op actuele ontwikkelingen in het vakgebied, de voorbereiding op de actuele beroepspraktijk, de inhoudelijke samenhang en de studeerbaarheid. Van deze criteria scoort de studeerbaarheid (gemiddeld rapportcijfer 7,2) in de ogen van de afgestudeerden het hoogst, gevolgd door de aansluiting op actuele ontwikkelingen in het vakgebied (6,7), de inbedding in de beroepspraktijk (6,6) en de inhoudelijke samenhang (6,6).

Met betrekking tot de evenwichtigheid van het studieprogramma, is aan de afgestudeerden gevraagd om hun oordeel te geven over de breedte van de opleiding, de diepgang van de opleiding, de moeilijkheidsgraad van de opleiding, de verhouding tussen theorie en praktijk en de keuzemogelijkheden van de opleiding. Bij deze bevindingen dient er op gewezen te worden dat de overgrote meerderheid van de afgestudeerden over deze aspecten tevreden is.

- Breedte opleiding: onder degenen die niet tevreden zijn over de breedte van de opleiding, vormen de voorstanders van een smallere opleiding (17%) een grotere groep dan de voorstanders van een bredere opleiding (4%).
- Diepgang opleiding: bijna een kwart (24%) van de afgestudeerden vindt dat de opleiding te weinig diepgang heeft, terwijl 3% vindt dat de opleiding te veel diepgang heeft.
- Moeilijkheidsgraad opleiding: een op de vijf afgestudeerden (20%) vindt dat de opleiding te gemakkelijk was, terwijl 2% vindt dat de opleiding te moeilijk was.
- Verhouding theorie-praktijk: tegenover de 9% die de opleiding te theoretisch vond, staat 4% die de opleiding te praktijkgericht vond.
- Keuzemogelijkheden: tegenover de 10% die vindt dat de opleiding te weinig keuzemogelijkheden had, staat 5% die vindt dat de opleiding te veel keuzemogelijkheden had.

Afgestudeerdenoordeel over de voorbereiding op de arbeidsmarkt (kwalificatie: output)

Aan de afgestudeerden is gevraagd om hun oordeel te geven over de opleiding als basis om te starten op de arbeidsmarkt en voor het verder ontwikkelen van kennis en vaardigheden, en hun oordeel te geven over de voorbereiding op de actuele beroepspraktijk. De afgestudeerden blijken hun vermogen om kennis en vaardigheden verder te ontwikkelen iets hoger in te schatten (gemiddelde score 3,7 op 5-puntschaal) dan hun vermogen om succesvol te starten op de arbeidsmarkt (gemiddelde score 3,5).

op 5-puntschaal). Hun voorbereiding op de actuele beroepspraktijk waarderen zij met een gemiddeld rapportcijfer van 6,6.

Tevredenheid achteraf

De overgrote meerderheid (80%; vorige meting eveneens 80%) van de afgestudeerden zou, achteraf bezien, opnieuw dezelfde opleiding kiezen (al dan niet aan dezelfde hogeschool).

Samenvatting resultaten per sector

hao

Van de hao-afgestudeerden vindt 52% (vorige meting 40%) dat hun opleiding een goede basis biedt om te starten op de arbeidsmarkt; 68% (vorige meting 64%) is positief over de opleiding als basis om kennis en vaardigheden verder te kunnen ontwikkelen. Het aandeel van betaald werkende afgestudeerden van het hao met functies die aansluiten bij het niveau van hun opleiding bedraagt 77% (vorige meting 68%). Op het enquêtemoment is 5,2% (vorige meting 7,6%) van de afgestudeerden werkloos. Het gemiddeld bruto maandloon van afgestudeerden van het hao bedraagt € 2.000. Ruim de helft (55%; vorige meting 46%) van de betaald werkende hao'ers vindt dat hun functie (heel) veel carrièremogelijkheden biedt. Terugblikkend zou 75% (vorige meting 76%) van de afgestudeerden van het hao opnieuw voor dezelfde opleiding kiezen.

hpo

Van de hpo-afgestudeerden vindt 53% (vorige meting 55%) dat hun opleiding een goede basis biedt om op de arbeidsmarkt te starten; 60% (vorige meting 57%) is positief over hun opleiding als basis om kennis en vaardigheden verder te kunnen ontwikkelen. De overgrote meerderheid (93%; vorige meting 95%) van de betaald werkende afgestudeerden van het hpo heeft een functie die qua niveau aansluit bij de gevolgde hbo-opleiding. Dit is het hoogste percentage van alle opleidingssectoren. De werkloosheid onder afgestudeerden van het hpo bedraagt op het enquêtemoment 5,7% (vorige meting 5,0%). Het gemiddeld bruto maandloon bedraagt € 1.810. Slechts een vijfde (21%; vorige meting eveneens 21%) van de betaald werkende hpo'ers vindt dat hun functie (heel) veel carrièremogelijkheden biedt. Dit is het laagste percentage van alle hbo'ers. Desondanks zou 88% (vorige meting 90%) van alle afgestudeerden van het hpo, achteraf bezien, opnieuw voor dezelfde opleiding kiezen. Dit is het hoogste percentage van alle hbo'ers.

hto

De meerderheid van de hto-afgestudeerden vindt dat hun opleiding een goede basis biedt om te starten op de arbeidsmarkt (62%; vorige meting 53%) en competenties verder te ontwikkelen (71%; vorige meting 67%). Dit zijn de hoogste percentages van alle opleidingssectoren. Van de betaald werkende afgestudeerden van het hto heeft 87% (vorige meting 82%) een functie die qua niveau aansluit bij hun hbo-opleiding. Voor het hto geldt dat slechts 2,1% (vorige meting 3,1%) van de afgestudeerden werkloos is op het enquêtemoment. Dit is het laagste werkloosheidspercentage van alle hbo'ers. Met gemiddeld € 2.210 bruto per maand verdienen hto-afgestudeerden van alle hbo'ers het meest (ze werken ook het grootste aantal uren). Tweederde (67%; vorige meting 60%) van de betaald werkende hto'ers vindt dat hun functie (heel) veel carrièremogelijkheden biedt. Dit is het hoogste percentage van alle hbo'ers. Achteraf bezien, zou 81% (vorige meting 80%) van de afgestudeerden van het hto opnieuw voor dezelfde opleiding kiezen.

heo

De heo-afgestudeerden vinden in meerderheid dat hun opleiding een goede basis heeft gelegd om op de arbeidsmarkt te starten (55%; vorige meting 47%) en zich beroepsmatig verder te kunnen ontwikkelen (67%; vorige meting 64%). De overgrote meerderheid (80%; vorige meting 74%) heeft werk dat aansluit bij het niveau van hun opleiding. De werkloosheid onder afgestudeerden van het heo bedraagt 5,0% (vorige meting 5,1%). Het gemiddeld bruto maandloon bedraagt € 2.070. De meeste (62%; vorige

meting 56%) betaald werkende hbo'ers vinden dat hun functie (heel) veel carrièremogelijkheden biedt. Een ruime meerderheid (70%; vorige meting 71%) van de afgestudeerden van het hbo zou opnieuw voor dezelfde opleiding kiezen.

hgzo

Van de hgzo-afgestudeerden vindt 50% (vorige meting eveneens 50%) dat hun opleiding een goede basis biedt om te starten op de arbeidsmarkt; 70% (vorige meting 67%) is positief over hun opleiding als basis om competenties verder te kunnen ontwikkelen. Van de betaald werkende afgestudeerden van het hgzo heeft 83% (vorige meting 77%) werk gevonden dat aansluit bij het niveau van hun opleiding. De werkloosheid onder afgestudeerden van het hgzo bedraagt slechts 2,7% (vorige meting 3,7%). Dit is samen met afgestudeerden van het hto het laagst van alle hbo'ers. Afgestudeerden van het hgzo verdienen gemiddeld € 1.890 bruto per maand. Bijna de helft (46%; vorige meting 43%) van de betaald werkende hgzo'ers vindt dat hun functie (heel) veel carrièremogelijkheden biedt. De overgrote meerderheid (82%; vorige meting 84%) van de afgestudeerden van het hgzo zou, achteraf gezien, opnieuw dezelfde opleiding kiezen.

hsao

Van de hsao-afgestudeerden vindt 46% (vorige meting 39%) dat hun opleiding een goede basis biedt om te starten op de arbeidsmarkt; 67% (vorige meting 65%) is positief over hun opleiding als basis om competenties verder te kunnen ontwikkelen. Tweederde van de betaald werkende afgestudeerden (67%; vorige meting 57%) heeft functies die passen bij het niveau van hun opleiding. Op het moment van de enquête is 3,9% (vorige meting 6,1%) van de afgestudeerden van het hsao werkloos. Hun bruto maandloon bedraagt gemiddeld € 1.730. Van de betaald werkende hsao-afgestudeerden vindt 40% (vorige meting 35%) dat hun functie (heel) veel carrièremogelijkheden biedt. Ongeveer driekwart (76%; vorige meting eveneens 76%) van de afgestudeerden van het hsao zou, achteraf gezien, opnieuw voor dezelfde opleiding kiezen.

kuo

Ruim driekwart (79%; vorige meting 78%) van de betaald werkende afgestudeerden van het kuo heeft een baan die aansluit bij het niveau van hun opleiding. De kans op werkloosheid is voor afgestudeerden van het kuo relatief groot: 12,3% (vorige meting 18,3%) van de kuo-afgestudeerden is werkloos op het moment van de enquête. Gemiddeld verdienen betaald werkende afgestudeerden van het kuo € 1.600 bruto per maand. De relatief kleine kans op werk en lage beloning ten spijt zou de overgrote meerderheid (84%; vorige meting 85%) van de afgestudeerden van het kuo, achteraf gezien, opnieuw dezelfde opleiding kiezen.

Afgestudeerden van het hbo in probleemsteden

Het eerste themahoofdstuk van dit rapport besteedt aandacht aan afgestudeerden van het hbo in de 18 steden met de 40 probleemwijken die volgens het kabinet extra aandacht behoeven (gemakshalve probleemsteden genoemd). Van afstudeerjaargang 2004-2005 is 13% vóór de hbo-opleiding afkomstig uit probleemsteden.

Gezien het aantal afgestudeerden dat contact wil houden met hun vroegere hogeschool zijn er nog voldoende mogelijkheden voor hogescholen in probleemsteden om gebruik te maken van het menselijk kapitaal van hun afgestudeerden (voor het begeleiden van stagiaires en het verzorgen van gastdocentschappen/geven van voorlichting) en om dit 'kapitaal' via bijscholing nog verder te vergroten.

De grote arbeidsparticipatie en hoge kwaliteit van werk van hbo-afgestudeerden kan fungeren als een positief voorbeeld voor het lager opgeleide deel van de bevolking in probleemsteden.

Tot slot zou gebruik kunnen worden gemaakt van de potentiële ondernemerschapcompetenties waarover hbo-afgestudeerden die in probleemsteden werken en/of wonen beschikken: 3% van hen werkt als

zelfstandige/freelancer, 17% heeft een leidinggevende functie, 30% werkt in het MKB en minstens 70% beheerst de ondernemerschapcompetenties 'problemen/kansen signaleren', 'onder druk goed functioneren', 'nieuwe ideeën/oplossingen bedenken' en de 'bereidheid om de nek uit te steken' volgens eigen inschatting op een goed of uitstekend niveau.

Afgestudeerden van het hbo internationaal vergeleken

De verdergaande harmonisering van het hoger onderwijs in Europa vormde de aanleiding voor het tweede thema, waarin met behulp van data uit een internationaal onderzoeksproject (REFLEX) is nagegaan in hoeverre hbo'ers die in Nederland zijn afgestudeerd verschillen van hbo'ers die in Vlaanderen, Duitsland, Oostenrijk of Zwitserland zijn afgestudeerd.

Vergeleken met andere landen is het Nederlandse hbo sterk competentiegericht (relatief veel nadruk op groepsopdrachten en stages, en relatief weinig nadruk op hoorcolleges, theorieën en paradigma's, schrijfopdrachten en op de docent als belangrijkste bron van informatie).

Van alle hbo'ers laten Nederlandse hbo'ers de laagste inspanningsbereidheid zien: samen met Vlaamse hbo'ers verrichten zij het minst vaak meer werk dan nodig is om tentamens te halen en proberen zij het minst vaak zo hoog mogelijke cijfers te halen. Ook studeren zij gemiddeld het geringste aantal uren per week. Hierbij zij opgemerkt dat zij duidelijk minder vaak dan hbo'ers uit andere landen aangeven dat de opleiding algemeen als veeleisend bekend stond.

Met een gemiddelde zoekduur na afstuderen van 1,3 maanden vinden Nederlandse hbo'ers (samen met Oostenrijkse hbo'ers) het snelste werk. Nederlandse hbo'ers vinden het vaakst hun eerste werk via een stage in het hbo. In alle landen zien we dat gaandeweg de loopbaan het aandeel van hbo'ers die als zelfstandige of freelancer werken toeneemt, de baanzekerheid toeneemt, het aandeel van banen op minstens hbo-niveau toeneemt en het bruto uurloon toeneemt.

Nederlandse en Vlaamse hbo'ers zijn relatief vaak werkzaam in organisaties waar veel innovaties plaatsvinden met betrekking tot kennis of methoden. Bovendien spelen Nederlandse hbo'ers vaker dan hbo'ers in andere landen een rol bij het introduceren in de eigen werkorganisatie van nieuwe kennis of methoden. Volgens de Nederlandse hbo'ers die in sterk innovatieve organisaties werken, betreffen de drie sterkste punten van hun opleiding de beheersing van het eigen vakgebied of discipline, het vermogen om productief met anderen samen te werken en het vermogen om de bedoeling aan anderen duidelijk te maken.